

Nr 202.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lönefyllnad åt en teologie professor vid universitetet i Uppsala; given Stockholms slott den 9 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:
Frågan om indragning av universitetsprofessorernas prebenden var under år 1920 förelagd såväl riksdagen som kyrkomötet.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 164 häft. (Nr 202.) 1

Ang. lönefyllnad åt en teologie professor vid Uppsala universitet.

Vid 1920 års riksdag hade Kungl. Maj:t — sedan den s. k. Skånekommittén verkställt utredning rörande möjligheten och lämpligheten av prebendeinstitutionens i riket upphörande, till den del densamma ännu kvarstode — i proposition nr 335 föreslagit riksdagen att för sin del medgiva, att indragning av de teologie professorsprebendena finge i den ordning Kungl. Maj:t prövade skäligt bestämma och enligt den ersättningsgrund, som i Kungl. Maj:ts cirkulär den 28 april 1882 funnes angiven, successivt genomföras. Enligt skrivelse den 22 juni 1920 biföll riksdagen detta Kungl. Maj:ts förslag.

Genom skrivelse (nr 10) till 1920 års kyrkomöte inhämtade Kungl. Maj:t härefter, jämlikt § 114 i regeringsformen och prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet medgäve de teologie professorsprebendernas indragning i den ordning och enligt den ersättningsgrund, som angivits i Kungl. Maj:ts ovannämnda, för 1920 års riksdag framlagda förslag.

Genom skrivelse den 16 november 1920 (nr 11) avlät kyrkomötet svar å Kungl. Maj:ts framställning. Denna skrivelse — avfattad i enlighet med kyrkolagsutskottets förslag — innehöll dels en anmälan, att kyrkomötet med anledning av Kungl. Maj:ts framställning medgivit, att indragning av de teologie professorsprebenderna finge i den ordning, Kungl. Maj:t prövade skäligt bestämma och enligt den i omförmälda cirkulär den 28 april 1882 angivna ersättningsgrund successivt genomföras, dels ock en anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes vid begagnande av den Kungl. Maj:t sålunda medgivna rätten till indragning av ifrågavarande prebenden föranstalta därom, att till innehavarna av professorsbefattningarna i praktisk teologi måtte fortfarande upplåtas prebenden på sätt Kungl. Maj:t prövade skäligt bestämma.

Den s. k. Skånekommittén hade i sin ovannämnda utredning på anförda skäl uttalat sig för indragning av samtliga professorsprebenderna och angivit den ordning, i vilken denna indragning enligt kommitténs mening borde ske. Den i kyrkomötets omförmälda anhållan berörda frågan om bevarande av prebenden för professorerna i praktisk teologi vid de båda universiteten hade under föregående skeden av nu förevarande ärende framkallat mycken diskussion, därunder olika meningar gjorts gällande. Till protokollet över ecklesiastikärenden den 19 mars 1920, som i utdrag åtföljde Kungl.

Maj:ts förutnämnda proposition nr 335, lämnade jag en redogörelse för den meningsbrytning, vilken kommit till synes i de uttalanden, som över Skånekommitténs förslag om de teologie professorsprebendernas indragning avgåvos av teologiska fakulteterna och de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund samt av universitetskanslern, ärkebiskopen och biskopen i Lunds stift. Själv yttrade jag vid nämnda tillfälle:

Ehuru jag, såsom framgår av det nyss anförda, förmenar, att starka skäl tala för indragning jämväl av de prebenden, som äro förenade med professurerna i praktisk teologi, anser jag dock med hänsyn till den tvekan, som yppats från teologiskt håll, möjlighet till vidare utredning i vissa hänseenden böra lämnas öppen, innan definitivt beslut fattas om indragningen av dessa prebenden. De spörsmål, som därvid skola undersökas, angå emellertid lämpligaste sättet för befämjande av den vetenskapliga forskningen inom den praktiska teologiens område och av de blivande prästernas praktiska utbildning, således frågor, vilka närmast höra under Kungl. Maj:ts prövning. Jag finner därför den omständigheten, att de rent praktiska skälen för prebendeinstitutionens bibehållande på denna enstaka punkt anses starkare än i fråga om övriga professorer, icke böra utgöra hinder för riksdagen och kyrkomötet att i princip lämna sitt medgivande till samtliga professorsprebendens indragning samt bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den ordning Kungl. Maj:t prövar skäligt bestämma och enligt den ersättningsgrund, som i cirkuläret den 28 april 1882 finnes angiven, successivt genomföra sagda indragning.

Vad den i kammarkollegiets utlåtanden omförmälda utredningen beträffar hade densamma satts i verket på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 18 juni 1920. Kungl. Maj:t anbefalldes då universitetskanslern att, efter vederbörandes hörande, till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag dels angående de pastorat, som, därest professorerna i praktisk teologi fortfarande komme att innehava prebenden, borde anvisas härtill, varvid särskilt borde undersökas möjligheten och lämpligheten att såsom prebenden anslå vederbörande domkyrkoförsamlingar, dels angående möjligen erforderliga föreskrifter i fråga om särskilda kompetensfordringar eller tillsättningsbestämmelser för berörda professorsbefattningar samt beträffande de ändringar, som kunde anses vara av nöden i avseende å gällande föreskrifter rörande förste teologie professorerna samt angående de blivande prästernas praktiska utbildning, dels ock rörande de särskilda anordningar i övrigt, som möjligen från universitetens synpunkt kunde befinnas önskvärda, därest en indragning av de teologie professorsprebendena komme till stånd.

Med utlåtande, som den 22 december 1920 inkommit till ecklesiastikdepartementet, hade kanslern avgivit den begärda utredningen. Jag anser mig ej böra fullständigt återgiva vad de teologiska fakulteterna och de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund samt kanslern i ämnet anfört, men skall i korthet meddela det huvudsakliga därav.

Beträffande då först frågan om vilka pastorat, som eventuellt borde anslås åt professorerna i praktisk teologi såsom fortfarande prebendeinnehavare, äro såväl fakulteter och konsistorier som kanslern ense därom, att härtill borde i första rummet ifrågakomma domkyrkoförsamlingarna i Uppsala och Lund. Där hade man bäst tillfälle till fullt tillfredsställande anordningar för den praktiska undervisningen på pastorexpeditionen, inom ungdomsvården med dess söndagsskolor och kyrkliga ungdomsföreningar och i själva domkyrkan. Allt inom en större stadsförsamling föreläge ock mera månggestaltat och rikare utvecklat än i mindre församlingar. Vederbörande prebendeinnehavare kunde inom domkyrkoförsamlingen lättare bibehålla kontakten med det kyrkliga livet och den kyrkliga verksamheten i alla dess olika former. Hans lärjungar skulle ock få det bästa tillfälle att höra honom och lära av honom.

Domkyrkoförsamlingarna skulle väl å sin sida, framhålles det vidare, såsom prebenden i regel tillförsäkras väl kvalificerade män till domprostar och ställföreträdare för dem, utsedda bland stiftets mest dugande krafter. Innebure det verkligen en uppoffring för en församling att vara professorsprebende, kunde man onekligen med skäl begära en sådan uppoffring av universitetsstäderna, som i övrigt hade ett flertal av församlingarna själva tillsatta präster och njöto rikliga andliga och materiella förmåner av universitetens förläggning dit.

Näst efter Uppsala domkyrkoförsamling hade det ansetts, att den omedelbart till Uppsala gränsande Helga Trefaldighetsförsamling med dess inom staden belägna kyrka och kyrkoherdeboställe kunde ifrågakomma. I tredje rummet kunde därefter nämnas Gamla Uppsala församling, belägen i stadens nära grannskap — dock måste, därest densamma för ifrågavarande ändamål valdes till kvarstående prebende, med ändring av nu gällande löneregleringsresolution vid sidan av prebendekyrkoherden där anställas en annan fast anställd och av församlingen själv utsedd präst.

Näst efter Lunds domkyrkoförsamling hade såsom lämpligt pre-

bende för professorn i praktisk teologi nämnts S:t Peters klosters församling, vilken för närvarande ej är prebende. Lantpastorat, även så närliggande som Stångby och Vallkärra, hade ansetts ej i samma grad som stadsförsamlingar lämpa sig till prebende åt professorn i praktisk teologi: den praktiska undervisningen måste ändock i allt fall på ett eller annat sätt tillgodoses i någon av stadsförsamlingarna.

Vad angår frågan om behovet av särskilda kompetensfordringar eller tillsättningsbestämmelser för professorerna i praktisk teologi hade man i Lund uttalat sig häremot. I Uppsala hade man, med instämmande av kanslern, ansett, att, därest prebendena för professorerna i praktisk teologi indroges, vissa särskilda kompetenskrav borde uppställas beträffande sökande till dylik professur.

Den tredje fråga, varom utredning av Kungl. Maj:t begärdes, angick tilläventyrs nödiga ändringar i avseende å gällande föreskrifter rörande förste teologie professorerna. De gjorda uttalandena gingo ut på att de nuvarande bestämmelserna i fråga om dessa professorer borde upphävas. Titeln förste teologie professor borde dock, enligt teologiska fakultetens i Uppsala och kanslerns mening, bibehållas för äldste teologie professorn.

Beträffande behövligheten av ändringar i fråga om de blivande prästernas praktiska utbildning hade man förklarat sådana ej vara av nöden, därvid dock det större konsistoriet i Uppsala utgått från förutsättningen att innehavaren av professuren i praktisk teologi, såsom prebendeinnehavare, förbleve präst inom svenska kyrkan, ävensom föreståndare för det s. k. praktiska övningsinstitutet. — I Lund hade man framhållit, bland annat, behovet för den praktisk teologiska undervisningen av assistentinstitutionens förstärkning, därest prebendet för professorn i praktisk teologi indroges.

I fråga slutligen om särskilda anordningar i övrigt, som kunde befinnas önskvärda, därest de teologie professorsprebendena indroges, hade man i Uppsala exempelvis tänkt sig anordnandet av gudstjänster med särskild hänsyn till akademiska medborgare. Denna tanke hade ej vunnit anslutning från Lund. Där hade man påkallat omedelbart vidtagande av åtgärder för att tillförsäkra den praktisk teologiska undervisningen tillträde icke blott till domkyrkan, utan även till de olika till domkyrkoförsamlingen hörande institutioner, vilka hittills tagits i anspråk för denna undervisning.

Frågan om professorsprebendernas indragning kom så i det skede,

att framställning gjordes till 1921 års riksdag om beredande av nödiga medel till ersättning åt vissa prebendarier för minskade inkomster vid frånträdandet av prebendet. Ersättningsgrunden är angiven i förutnämnda cirkulär den 28 april 1882, varigenom förordnats, att en var som därefter utnämndes till ämbete eller tjänst, varmed enligt gällande bestämmelser prebendepastoratet vore förenat, skulle vara skyldig att, om och när Kungl. Maj:t så beslöte, avträda prebendepastoratet mot fyllnad i den med ämbetet eller tjänsten förenade lönen till belopp, vartill inkomsten av prebendepastoratet funnes i lönestat upptagen eller vid lönereglering beräknad.

Ersättningsfrågans framläggande och godtagande av riksdagen innebar emellertid ej indragning på en gång av samtliga professorsprebendena. Vid denna indragning hade nämligen hänsyn måst tagas dels till den nyss avhandlade frågan om bibehållande av prebendena för professorerna i praktisk teologi, dels ock till att — enligt riksdagens och kyrkomötets samstämmiga beslut — avvecklingen av prebendeinstitutionen vid universiteten skulle ske successivt.

De förslag beträffande indragning av professorsprebenden, som Kungl. Maj:t förelade 1921 års riksdag och som av riksdagen godtogos, omfattade endast vissa prebendepastorat. Då frågan förelåg om indragning av ytterligare pastorat, yttrade jag, på sätt framgår av statsverkspropositionen till 1922 års riksdag, bilagan åttonde huvudtiteln, bland annat, följande:

Såsom jag redan förut antytt, har jag vid ett annat tillfälle givit uttryck åt den uppfattningen, att starka skäl syntes tala för en indragning av samtliga teologie professorsprebenden, alltså även de prebenden, som äro förenade med professorerna i praktisk teologi. Därest emellertid en verklig fördel för dessa professorers verksamhet såsom universitetslärare skulle kunna vinnas genom sagda professorers bibehållande såsom prebendarier, anser jag det försvarligt att bibehålla prebenden åt professorerna i praktisk teologi. Den av mig förut berörda utredningen giver likväl enligt min mening ingalunda otvetydigt vid handen, att den omständigheten, att professorerna i praktisk teologi hittills innehaft prebenden, medfört någon dylik påtaglig fördel för deras verksamhet som universitetslärare. Kanske torde det dock vara möjligt, att en dylik fördel står att vinna, därest åt sagda professorer anslås pastorat, vilka i och för undervisningens meddelande hava ett lämpligare läge än de, vilka hittills varit anslagna åt professorer i praktisk teologi, samt vidare vissa av min företrädare i statsrådsämbetet antydda anordningar vidtagas. För att vara i stånd att fälla ett avgörande omdöme i föreliggande spörsmål, anser jag därför möjlighet böra beredas vederbörande professorer i praktisk teologi att utöva verksamhet såsom prebendarier under nyss angivna för densamma gynnsamma förhållanden. Innan erfarenhet till fullo

sålunda vunnits, anser jag, att med frågans definitiva avgörande bör anstå tills vidare.

Då jag sålunda stannar för, att professorerna i praktisk teologi tillsvidare skola förbliva kyrkoherdar i vissa pastorat, erbjuder det, såvitt handlingarna utvisa, ingen större svårighet för ett bedömande och avgörande av frågan, vilka pastorat, som härvid äro de lämpligaste och härtill böra ifrågakomma. De akademiska myndigheterna äro samtliga ense om, att domkyrkoförsamlingarna i Uppsala och Lund härtill böra i främsta rummet ifrågakomma. Jag finner så starka skäl tala för en dylik anordning, att jag utan tvekan ansluter mig till denna uppfattning. Utgår jag sålunda från, att domkyrkoförsamlingarna böra tillsvidare bibehållas vid sin prebendeegenskap, torde något hinder icke möta att nu förorda en indragning av ännu återstående professorsprebenden.

I samband härmed erinrade jag vidare därom, att, innan ett definitivt beslut rörande frågan om domkyrkoförsamlingarnas i Uppsala och Lund bibehållande såsom prebenden åt professorerna i praktisk teologi förelåge, vissa spörsmål måste vara närmare klarlagda, såsom om förste teologie professorn och domprostens ställning m. m. Hit hörde jämväl en utredning rörande den behållna inkomsten från förste teologie professorn och domprostens prebendepastorat, vilken utredning borde med det snaraste verkställas.

Efter det vederbörliga ersättningsmedel blivit av 1922 års riksdag beviljade, meddelade Kungl. Maj:t den 21 april 1922 beslut angående indragning av återstående teologie professorsprebenden med undantag för Uppsala stads pastorat och det såsom prebende därmed förenade Vaksala pastorat samt Lunds stads- och landsförsamlingars pastorat.

Dessförinnan hade emellertid universitetskanslern erhållit anmodan att efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de bestämmelser och föreskrifter, vilka, i den händelse den till 1922 års riksdag avlättna framställningen angående fortsatt indragning av teologie professorsprebendena bleve av riksdagen bifallen, tilläventyrs borde av Kungl. Maj:t utfärdas.

Sedan i anledning härav frågan av kanslern remitterats till de akademiska myndigheterna, anförde teologiska fakulteten i Uppsala i skrivelse den 17 maj 1922 till det större akademiska konsistoriet i ämnet följande:

De frågor, som i samband med den i statsverkspropositionen till 1922 års riksdag föreslagna ändringen inställa sig eller av Kungl. Maj:t särskilt förelagts till besvarande, gälla dels den föreslagna prebendetjänstens karaktär av domprostbefattning eller icke, dels den s. k. första teologie professurens ställning, vilken

hittills varit förenad med domprostbefattningen, dels möjligen erforderliga föreskrifter i fråga om särskilda kompetensfordringar eller tillsättningsbestämmelser för professuren i praktisk teologi, dels om ändringar kunna vara av nöden i bestämmelserna om de blivande prästernas praktiska utbildning eller i samband därmed i föreskrifterna för den blivande prebendariens tjänstgöring i sin församling, dels slutligen beträffande den föreslagna prebendariens löneförhållanden.

Vad 1:o) beträffar den föreslagna prebendarietjänstens karaktär av domprostbefattning, så vill fakulteten påpeka, att kyrkoherdetjänsten i Uppsala genom lagen om prästerskapets avlöning den 9 december 1910, i enlighet med sedan början av 1600-talet gällande praxis, fastslagits såsom domprostbefattning (§ 5), något som även i Kungl. Maj:ts löneregleringsresolution för Uppsala pastorat den 6 oktober 1916 ytterligare understrukits. Ett upphävande härav måste således, för att kunna genomföras, föregås av kyrkolagsändring, varjämte må påpekas, att i och med detsamma den lönesumma, som från prebendet kommer professorn i praktisk teologi till godo, med anledning av totallönens sjunkande från 10,000 kronors domprostlön till 8,000 kronors kyrkoherdelön, kommer att minska med 2,000 kronor.

Vad 2:o) angår första teologie professorn, så synes det fakulteten — om kyrkoherdebefattningen i Uppsala med bibehållande av domprosttjänstens karaktär förenas med professuren i praktisk teologi och således ej eo ipso kommer att innehavas av någon bland teologiska fakultetens äldre medlemmar — vara naturligt, att ej förste teologie professuren förenas därmed, och under sådana förhållanden kunde åtskilligt synas tala för, att detta framhävande av en professur framför de övriga ej längre behölles. Emellertid vill teologiska fakulteten erinra därom, att dess medlemmar samtidigt äro assessores i Uppsala domkapitel och att där — särskilt för den händelse att framdeles domprostbefattningen komme att innehavas av icke-professor, under det att ledamotskapet i domkapitlet i övrigt fortfarande vore överlämnat åt de teologie professorerna (domkapitlet har härom i annat sammanhang haft tillfälle göra ett uttalande) — vice-preses-skapet, i synnerhet om ärkebiskopsämbetet någon längre tid behövde förvaltas av domkapitlet, lämpligen borde efter skedd ändring i domkapitelsförordningen, överlämnas åt förste teologie professorn. Kungl. Maj:ts förordning av den 18 september 1909, som föreskriver om tillsättande av förste teologie professor, torde därför böra ändras i överensstämmelse med nu inträdda förhållanden så, att titeln 1:e teologie professor efter anmälan tillkommer äldste teologie professorn.

Vad 3:o) gäller frågan om särskilda kompetensfordringar eller tillsättningsbestämmelser för professuren i praktisk teologi, så äro enligt fakultetens mening icke sådana av nöden, så länge prebende är förenat med denna professur, då där i de särskilda förutsättningarna för professorns i praktisk teologi ledning av den praktiska prästutbildningen kunna anses garanterade.

Vad 4:o) rörer frågan om ändringar kunna vara av nöden i bestämmelserna om de blivande prästernas praktiska utbildning eller i samband därmed i föreskrifterna för den blivande prebendarius tjänstgöring i sin församling, så anser teologiska fakulteten intetdera, åtminstone för närvarande vara nödigt eller lämpligt. I och med det, att professorn i praktisk teologi så fort sådan finnes tillsatt, plägar

vara föreståndare för det praktisk-teologiska övningsinstitutet, så har han eo ipso möjlighet att för den praktiska utbildningen draga det gagn av prebende, som med detsamma avses. Att bestämt reglera formerna för detta utnyttjande synes icke fakulteten lämpligt, åtminstone under den första tiden, då det givna erfarenhetsmaterialets begagnande i mycket måste få experimentets karaktär. För övrigt måste härvid alltid hänsyn tagas till tillgängliga personliga krafter och förefintliga olika organisationer, stundom frivilliga, inom församlingen, varför överhuvud ett för olika fall passande reglerande torde vara mycket svårt att åstadkomma. Vad angår prebendariens tjänstgöring i sin församling, är i löneregleringsresolutionerna för Uppsala församling av den 6 november 1916 § 3 bestämmandet av kyrkoherdens liksom övriga prästmäns tjänsteäligganden överlämnat åt domkapitlet. Detta har ock i sin instruktion för prästerskapet i Uppsala under löneregleringsperioden 1 maj 1917—1 maj 1937 lämnat åt kyrkoherden (domprosten) den frihet i arbetsval, som — åtminstone under den första tiden av den nya anordningen — måste vara det bästa för prebendetjänstens utnyttjande till den praktiska prästutbildningens befordrande.

Beträffande 5:o löneförhållandena, får fakulteten påpeka, att även vid detta prebende måste — liksom förut vid samtliga — för att erhålla den prebendariens tillkommande summan, först från prebendets lagbestämda lön det belopp avräknas, som direkt åtgår till prebendets skötsel. Från de för kyrkoherdebefattningen i Uppsala, under förutsättning av dess fortfarande bevarade domprostkaraktär, lagbestämda kronor 10,000 jämte bostad torde under sådana förhållanden böra avräknas — dels omkring 5,000 kronor till vice pastors och adjunkts avlöning från prebendarien, dels kronor 1,500 till andra utgifter för prebendet, vadan sålunda blott, i överensstämmelse med den från år 1905 gällande lönestat för prebenden, omkring 3,500 kronor skulle tillkomma professorn i praktisk teologi från prebendet. Skillnaden mellan denna summa och den för ordinarie professor bestämda måste sålunda av allmänna medel upptagas i universitetets lönestat för professuren i praktisk teologi. Den fria bostad, som enligt lagen om prästerskapets avlöning tillkommer kyrkoherden, blir under sådana förhållanden den ersättning, som prebendarien erhåller för de med prebendet förenade göromål utöver professors-tjänstgöringen.

De bestämmelser och föreskrifter, vilka, i händelse det berörda förslaget blir av riksdagen antaget, skola av Kungl. Maj:t utfärdas, synes teologiska fakulteten således för närvarande blott vara:

1) en sådan ändring i kungl. förordningen den 18 september 1909 om tillsättning av förste teologie professor och domprost, att det, som däri rörer domprost, samt 2) sådan ändring i universitetets lönestat för professorn i praktisk teologi, att skillnaden mellan den från prebendet utgående lönesumman och den ordinarie professorslönen däri upptages såsom bidrag av allmänna medel.

I visst avseende var emellertid professorn i kyrkohistoria E. Linderholm från fakulteten skiljaktig. Såsom av fakultetens protokoll framgår, yttrade Linderholm vid frågans behandling inom fakulteten följande:

I övrigt biträdande fakultetens yttrande, får jag för min del beträffande första punkten i fakultetens yttrande anföra följande:

Då fakultetens yttrande i dess första punkt icke synes taga hänsyn därtill, att föreningen av professuren i praktisk teologi med prebendekyrkoherdetjänsten i Uppsala domkyrkoförsamling jämte den därmed följande uppgiften att vara domprost och v. ordförande i Uppsala domkapitel, enligt statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, till 1922 års riksdag, är att betrakta såsom ett provisorium, utan förutsätter, att föreningen skall bli varaktig, och prebendet följaktligen med ordinarie innehavare besättas, kan jag icke dela denna mening.

Såsom jag tidigare haft anledning att framhålla, synas mig också starka skäl tala emot en permanent förening av två eller, nogare taget, tre var för sig så betydande och krävande tjänster.

Allra först må till belysande härav erinras om det olämpliga i att förena domprostvärdigheten och viceordförandeskapet i Uppsala domkapitel med en bestämd professur, såsom nu professuren i praktisk teologi, enär detta får till följd, att den maktpåliggande ledningen av det stora ärkestiftets styrelse och förvaltning vid ärkebiskopens förfall, längre resor eller frånfälle, kommer att vid nytillsättningar av professuren anförtros åt en på detta område oerfaren och oprövad ledamot i stället för åt domkapitlets äldste eller för uppdraget lämpligaste ledamot.

Vad vidare angår chefskapet för domkyrkans prästerskap och högsta ledningen av församlingsvården i det kyrkligt livaktiga Uppsala, så kunna dessa icke gärna bli mera än något nominellt, därest professurens uppgifter skola behörigen tillgodoses. Den verkliga ledningen, arbetet och ansvaret komma att praktiskt taget framdeles som hittills vila på den ständige domkyrkovieepastorn, vars tjänst är det bästa erkännandet av det de facto ohållbara i prebendeinstitutionen.

Vad än vidare angår föreningen av just professuren i praktisk teologi med Uppsala domkyrkoförsamling som prebende synes mig denna förening icke vara av professurens natur påkallad, enär denna liksom övriga professorer avser teoretisk forskning och undervisning av vetenskaplig natur. Ej heller är denna förening för teologie kandidaternas praktiska övningar behövlig, enär direktorn för praktisk-teologiska övningsinstitutet samt assistenten och icke professorn i praktisk teologi leda de praktiska övningarna i predikokonst, kristendomsundervisning och tillämpning av kyrkolagen i församlingsexpeditionen och ämbetsförvaltning. Professorns i praktisk teologi föreståndareskap för de praktiska övningarna är ju i realiteten en sak, som har föga att betyda.

Att professorn i praktisk teologi skulle behöva vara kyrkoherde i en församling för att kunna lära känna svenska kyrkans ordning och livsformer lärar bliva svårt att hävda, alldenstund svenska kyrkan icke har några vare sig för lekmannen eller en prästvigd professor oåtkomliga hemligheter.

Att professorn i praktisk teologi måste vara prebendekyrkoherde i Uppsala för att giva direktor och assistent möjligheter att bättre utbilda teologie kandidaterna genom deras insättande i det kyrkliga arbetet inom domkyrkoförsamlingen lärar icke kunna göras synnerligen sannolikt. Ty som förut sagts, kan professorn såsom prebendekyrkoherde icke utöva den faktiska och praktiska ledningen av församlingsarbetet till sådan grad, att han skulle kunna dirigera studenternas

verksamma deltagande i aktivt församlingsarbete medelst predikan och medverkan i ungdomsföreningar och söndagsskolor, diakoni m. m. Och vidare har detta tidigare försökts men misslyckats, emedan domkyrkoförsamlingen ej lät sig användas såsom pastoralt försöksfält. Det är ju också klart, att något sådant icke kan gå för sig allra minst år efter år, med ständigt nya utbildade krafter. Det är min bestämda övertygelse, att ett nytt experiment kommer att misslyckas, om det överhuvud taget kommer att ens på allvar försökas, vilket jag tillåter mig betvivla.

Gäller det åter, att professorn i praktisk teologi skall vara prebendekyrkoherde i Uppsala för att bereda teologie kandidaterna möjlighet att få någon kännedom om församlingsexpedition, så lärer denna auskultering i längden bli domkyrkoförsamlingens expedition för mycket, helst som professorn själv icke alltid lärer äga tid eller rutin för att själv giva den nödiga handledningen. Denna måste följaktligen komma att vila på domkyrkoförsamlingens vice pastor och prästerskap, som väl icke utan vidare kunna åläggas detta termin efter termin. Skall den praktiska expeditions-utbildningen återigen bero av dessas goda vilja, lärer denna kunna få tagas i anspråk även utan förmedling av en prebendekyrkoherde, vars tillvaro knappast är påkallad blott för denna saks skull.

Den nödiga praktiska utbildningen i avseende på pastoralt arbete och skötande av göromålen i en pastorexpedition kan, det bör här ånyo framhållas, icke vinnas inom domkyrkoförsamlingen genom teologie kandidaternas terminligen förnyade insättande en masse i dess pastorala verksamhet. Den enda rimliga och riktiga utvägen är, att av Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med de teologie studerandenas egen petition till Kungl. Maj:t i examensfrågan 1902, såsom villkor för genomgående av de praktiskt-teologiska övningarna föreskrives minst ett halvt års deltagande i församlings- och expeditionsarbete hos en för duglighet känd kyrkoherde i större pastorat. Detta är också något, som utan kostnader kunde företagas.

Med anledning av det ovan anförda, synes det mig alltså böra betonas, att föreningen av professuren i praktisk teologi med prebendekyrkoherdebefattningen i Uppsala jämte den därmed följande domprostvärdigheten och vice-ordförandeskapet i Uppsala Domkapitel bör bli av blott provisorisk natur samt att förty denna prebendekyrkoherdebefattning ej bör med ordinarie innehavare besättas efter den nuvarande prebendariens avgång, utan av professorn i praktisk teologi tills vidare uppehållas på förordnande.

Själva lönefrågan behandlade fakulteten ytterligare i en den 27 september 1922 dagtecknad, till konsistoriet ställd skrivelse, däri fakulteten anför följande:

Då fakulteten i skrivelsen den 17 maj 1922 rörande de från prebendariens lön i Uppsala domkyrkoförsamling för prebendets skötsel avgående penningbe-
lopp endast kunnat lämna approximativa uppgifter, varigenom ock det begärda anslaget till professorslörens i praktisk teologi utfyllnad till fullständig professorslön blott kunnat approximativt angivas, så får fakulteten — då bestämdare uppgifter sedan dess kunnat erhållas ävensom med hänsyn till vissa i sagda skrivelser ej påpekade omständigheter — göra följande komplettering.

1) Då prebendariens ersättning till den särskilda adjunkten av domkapitlet fastställts till 2,900 kronor och den ersättning, som skall utgå till v. pastor, av domkapitlet för Kungl. Maj:ts fastställelse föreslagits till 2,000 kronor, får fakulteten med inräkning ytterligare av 1,500 kronor för med tjänsten förenade särskilda utgifter — ett belopp, som ej heller överstiger den summa, som enligt kungl. kungörelsen den 30 juni 1922 angående tillfällig löneförbättring . . . inom den civila statsförvaltningen — stycket om teologie professor med prebendepastorat — får innehavas utöver den vanliga professorslönen — beräkna den summa, som för prebendets skötsel utgår, sammanlagt till 6,400 kronor, vadan 3,600 kronor skulle såsom prebendariens kontanta inkomst återstå, vilken summa har att till lagbestämd professorslön utfyllas.

2) Ytterligare bör såväl sedvanligt ålderstillägg som — då inkomsten från prebendet är konstant och ej överskrider det för erhållande av tillfällig löneförbättring bestämda belopp — rätt till sådan löneförbättring begäras.

Vid fakultetens sistnämnda skrivelse voro i utdrag fogade två protokoll från Uppsala domkapitel, varav framgår, *dels* att domkapitlet bestämt, att ersättning för bostad och vivre åt den adjunkt med arvode enligt kungl. förordningen den 18 april 1914, som även sedan nu gällande lönerегlerings ikraftträdande under namn av domprostens personlige adjunkt varit i Uppsala domkyrkoförsamling anställd, skulle från och med den dag, då den nye domprosten komme att tillträda sin befattning, utgå med 2,900 kronor för år räknat, varjämte domkapitlet förklarar, att domprosten torde utöver professorslönen på grund av honom särskilt åliggande skyldigheter behöva tillerkännas minst 1,500 kronor om året, *dels ock* att domkapitlet till Kungl. Maj:t ingått med hemställan om höjande till 2,000 kronor (från förutvarande 1,800 kronor) av den ersättning för år, som skulle utgå för uppehållet av förordnandet som vice pastor i domkyrkoförsamlingen.

Lönefrågan remitterades därefter till universitetets drätselnämnd, som, enligt vad framgår av dess protokoll för den 24 oktober 1922, härutinnan yttrade:

Den till domprosten i Uppsala domkyrkoförsamling utgående kontanta lönen uppgår till 10,000 kronor, varjämte han åtnjuter fri bostad i församlingen tillhörigt hus. Från den kontanta lönen skulle sålunda enligt teologiska fakultetens förslag avgå:

1:o den av domkapitlet bestämda ersättning till domprostens ständige adjunkt	kronor 2,900: —
2:o föreslagen ersättning till vice pastor	» 2,000: —
3:o ersättning för domprostens särskilda utgifter för prebendet	» 1,500: —
	<hr/>
	eller kronor 6,400: —

Vad den sistnämnda posten beträffar fann sig drätselnämnden kunna tillstyrka beloppets avräkning från lönebeloppet med hänsyn till de avsevärda extra kostnader, som måste anses drabba innehavaren av nu ifrågavarande professors- ämbete i egenskap av domprost och kyrkoherde; och då vidare den föreslagna höjda ersättningen till vice pastor av drätselnämnden med hänsyn till stegrade levnads- och avlöningskostnader måste anses skälig, ansåg drätselnämnden sig kunna tillstyrka ovannämnda av fakulteten framlagda beräkning av från domprostlönen avgående poster.

Av denna lön kronor 10,000 skulle sålunda för domprosten såsom behållen lön återstå ett belopp av . . . . . kronor 3,600: —

Då på universitetets stat för avlöning åt innehavaren av Uppsala stads prebende finnes anslaget ett belopp av . . . . . » 2,000: —

skulle för uppbringande av professorns i praktisk teologi såsom innehavare av nämnda prebende lön till likhet med lön för andra professorer vid universitetet erfordras ett tilläggsanslag av statsmedel med . . . . . » 1,900; —

eller kronor 7,500: —

Härförutom borde tillkomma honom ålderstillägg efter samma grunder och med samma belopp som övriga professorer vid universitetet ävensom dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring.

Å andra sidan ville drätselnämnden framhålla, att vid denna lönereglering borde likasom skett vid senast företagna löneregleringar vid universitetet ur löneförmånerna för ifrågavarande professorstjänst utgå de i universitetets stat för 1:ste teologie professorn och domprosten anslagna 12 famnar ved.

Drätselnämnden ville tillägga, att med den nu föreslagna löneregleringen nuvarande professorns i praktisk teologi avlöning väsentligen komme att understiga förutvarande domprostens och förste teologie professorns lön.

Vid nu förevarande frågors behandling inom det större akademiska konsistoriet i Uppsala gjordes skiljaktiga meningar gällande.

Professor Gullstrand uttalade sig för avskaffande av titeln »förste teologie professor» samt yttrade:

Då titeln »förste teologie professor», vilken synes antyda ett företräde framför teologiska fakultetens övriga professorer, saknar varje berättigande, sedan dess innehavare ej längre är domprost och ej heller på grund av innehavet har någon som helst annan funktion, anser jag för min del att den bör avskaffas.

Jag får därför föreslå, att konsistoriet biträder teologiska fakultetens förslag, dock med den ändringen, att hittillsvarande föreskrift om tillsättning av förste teologie professor och domprost förklaras upphävd, samt att förstnämnda titel avskaffas.

Professor C. A. Reuterskiöld föreslog, att konsistoriet måtte på det sätt tillstyrka fakultetens framställning, att, med upphävande av hittills gällande bestämmelser i den mån de ej redan upphört att

gälla och under förutsättning att åtgärder av vederbörande omedelbart vidtoges för att med förste teologie professorsbefattningen förena vice presesskapet i Uppsala domkapitel, för framtiden teologiska fakulteten skulle, vid ledighet, hos Kungl. Maj:t anmäla den av sina ledamöter, som vore äldst och lämplig, till förste teologie professor.

Det större konsistoriet beslöt *dels* i enlighet med professor Gullstrands förslag hemställa, att hittillsvarande föreskrift om tillsättning av förste teologie professor och domprost måtte upphävas samt titeln förste teologie professor avskaffas, *dels ock* i enlighet med drätsel-nämndens utlåtande hemställa, *att* för uppbringande av professorns i praktisk teologi såsom innehavare av Uppsala stads prebende lön till likhet med lön för andra professorer vid universitet ett tilläggsanslag av 1,900 kronor måtte anvisas, *att* vidare ifrågavarande professor måtte åtnjuta ålderstillägg efter samma grunder och med samma belopp som övriga professorer vid universitet, ävensom dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring, samt *att* vid denna lönereglering, likasom skett vid senast företagna löneregleringar vid universiteten ur löneförmånerna för ifrågavarande professorstjänst måtte utgå de i universitetets stat för förste teologie professorn och domprosten anslagna 12 famnar ved.

Mot konsistoriets beslut i dess förra del anmälde professor Reuterskiöld reservation, vari anfördes följande:

Fakulteten motiverar sin framställning med önskan att eventuellt kunna i förste teologie professorn få en vice preses i ärkestiftets domkapitel, men vill samtidigt fastslå, att äldste professorn skall 'anmälas' till titelns erhållande, ehuru fakulteten i slutklämman föreslår bestämmelser, som skulle ge fakulteten frihet att såsom hittills anmäla vilken som helst av sina ledamöter därtill varvid i praxis detta visserligen alltid blivit den äldste. Först må härtill erinras, att om endast den äldste skulle kunna anmälas, hela anmälningsproceduren blir onödig, då det säkerligen aldrig skulle inträffa, att ingen 'anmäld', varförutom, om vice-presesbefattningen i domkapitlet därmed förenades, anmälan tydligen alltid måste göras, hur olämplig än den äldste kunde vara.

Konsistoriet har, måhända under intrycket att fakulteten icke rätt vetat vad den egentligen menat och velat, avstyrkt dess förslag och hemställt om avskaffande av titeln 'förste teologie professor'. Gällde det endast titeln, skulle jag förenat mig härom med majoriteten. Men så är icke fallet, utan fakultetens motivering förtjänar stort beaktande i vad den avser möjligheten att göra förste teologie professorn till vice preses i stället för domprosten.

Att domprosten är vice preses enligt gällande rätt, är ostridigt. Lika ostridigt är att det måste anses oriktigt, både att en nybliven professor i praktisk teologi, som tillika är tillsvidare domprost, skall vara detta självskrivet framför äldre,

mera lämpliga kolleger, om sådana finnas, och att vice-preses-uppdraget skall bindas vid en befattning, som tillsvidare är bihang till en helt annan befattning, professuren i praktisk teologi. Utan tvivel vore det bättre, om vice preses-uppdraget förenades med annat självskrivet ledamotskap av domkapitlet i Uppsala, och fakultetens uppslag att härtill begagna förste teologie professorn är värt allt beaktande.

Emellertid tillkommer det ej konsistorium eller annan akademisk myndighet att vidtaga åtgärder för genomförande av förslaget. Då jag dock anser att akademien icke har anledning att förhindra en dylik, i viss mån även för akademien lycklig, utveckling, har jag ansett, att konsistoriet bort bifalla mitt förslag. Skulle den äldste utan vidare alltid föreslås, vore enklare att i stadgan förklarades, att äldste teologie professorn alltid är förste teologie professor, men då det kan inträffa, att den äldste vore alldeles omöjlig som vice preses, bör valfrihet i någon mån finnas, och då synes ett stadgande i angivna riktning vara det bästa.

Ehuru det förslag, som nu närmast påkallar riksdagens medverkan, allenast har avseende å Uppsala universitet, vill jag dock även redogöra för vad av myndigheterna vid universitetet i Lund anförts ifråga om de i det föregående berörda principfrågorna.

I skrivelse till det större akademiska konsistoriet av den 10 april 1922 har teologiska fakulteten i Lund anfört följande:

Med domprostbefattningen har hittills förste teologie professuren varit förenad. Fakulteten har redan förut yrkat, att de bestämmelser, som gälla den förenade befattningen såsom domprost och förste teologie professor, må upphävas (kungl. brevet den 9 juni 1911). En fråga, som ävenledes bör upptagas till avgörande, är, huruvida titeln förste teologie professor bör fortfarande som hittills förekomma och om den i så fall bör tillkomma fakultetens till utnämningsdatum äldste professor. Fakulteten föreslår dess bibehållande för äldste professorn, oberoende av, huruvida han är domprost eller ej.

Så länge prebende är förenat med professuren i praktisk teologi, äro enligt fakultetens uppfattning icke några särskilda bestämmelser angående kompetensfordringarna till denna professur av nöden.

Någon ändring i nu för Lund gällande bestämmelser för de blivande prästernas praktiska utbildning nödvändiggöres icke av den föreslagna nya anordningen med prebendet. Professorn i praktisk teologi i Lund är handledare av praktisk-teologiska övningar och kan således i denna egenskap få direkt gagn av sin prebendeförsamling. Såsom föreståndare för de praktisk-teologiska övningarna kan han dessutom låta assistenten draga det gagn av prebendet, som med detsamma avses.

Beträffande prebendariens skyldighet att i bestämd ordning deltaga i församlingssvården i prebendet böra föreskrifter därom enligt fakultetens uppfattning icke utfärdas av Kungl. Maj:t på annat sätt, än som sker vid löneroglerings fastställande i nyreglerade pastorat. I löneresolutionerna föreskrives, att tjänstefördelning mellan pastoratets präster skall uppgöras och av domkapitlet godkännas. En sådan tjänstefördelning i Lunds domkyrkoförsamling kommer att röra alla

församlingens präster. Det torde vara olämpligt, att tjänstefördelningen, vad domprosten angår, skulle fastställas av Kungl. Maj:t, och för övrigt av domkapitlet. Likaledes torde det vara olämpligt, att tjänstefördelningen i sin helhet fastställas av Kungl. Maj:t, då den enligt sakens beskaffenhet är av mera tillfällig natur.

Beträffande ett bestämt reglerande av de former, under vilka de blivande prästerna, med utnyttjande av det inom prebendeförsamlingen givna erfarenhetsmaterial, skola införas i församlingslärarens och själasörjarens uppgifter, vill fakulteten till en början framhålla, att de blivande prästerna på pastorsexpeditionen böra införas i kyrkobokföringen. Genom de där tjänstgörande prästerna komma de vidare i kontakt med de frågor, som gälla den mera yttre anordningen av församlinglivet. De blivande prästerna böra vidare införas i församlingsarbetet. Därvid föreligger en viss svårighet att utfärda detaljerade bestämmelser. Självfallet böra de taga kännedom om söndagsskolearbete, ungdomsverksamhet, social hjälpverksamhet genom diakonissor etc. Detta församlingsarbete är till största delen av frivillig natur och således ej genom lag föreskrivet. Arten av detsamma är vidare i hög grad beroende på de personliga krafter, som uppbära detsamma. De blivande prästernas kontakt med församlinglivet måste därför lämpas efter förhandenvarande förhållanden, som delvis äro utsatta för växling, varför detaljerade bestämmelser, utfärdade av Kungl. Maj:t, torde visa sig opraktiska och svåra att under en längre tid på enahanda sätt tillämpa. Lättare torde vara att föreskriva auskultation vid konfirmationsundervisningen, men även här måste tillämpningen av en dylik föreskrift rätta sig efter förhandenvarande förhållanden. Att domkyrkan i vidaste utsträckning kommer att användas vid de homiletiska övningarna, så att predikoövningar på lärorummet bortfalla, är vidare en självklar sak, varom särskilda bestämmelser dock icke torde behöva utfärdas.

I samband med svaret på föreliggande remiss vill fakulteten fästa uppmärksamheten på en enligt dess uppfattning synnerligen viktig omständighet, som i sinom tid blir föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. För den händelse domkyrkoförsamlingen blir bibehållen såsom prebende, kommer den omedelbara ledningen av pastoralvården att, såsom hittills, handhas av en vice pastor. Fakulteten anser, att det av flera skäl är synnerligen viktigt, att nämnda befattning besättes med en högt kvalificerad kraft. För de blivande prästerna är detta av stor betydelse. Församlingsarbetet blir för dem lärarikare, i samma mån det står under väl kvalificerad ledning. Vidare bör det beaktas, att församlingen mindre torde sakna förmånen av att själv välja sin kyrkoherde och helt disponera dennes arbetskraft, om vicepastorsbefattningen blir av mera stadigvarande natur och ej betraktas såsom en tillfällig övergångsplats. Förutsättningen även för detta senare är, att vice pastorssysslan blir så avlönad, att en högt kvalificerad kraft står till disposition, och att innehavaren icke har anledning att med det snaraste söka sig annan befattning. Det här framhållna önskemålet torde mycket lätt kunna förverkligas vid fastställande av ny lönereglering för Lunds pastorat.

Professor Aulén har reserverat sig mot bibehållande av titeln: »förste teologie professor». Övriga punkter har fakulteten enhälligt biträtt.

Det större konstoriet i Lund åberopar fakultetens berörda yttrande.

Med överlämnande av de akademiska myndigheternas nu åberopade yttranden har kanslern i skrivelse den 27 november 1922 i ärendet anfört, bland annat följande.

Av kungl. brevet den 29 april 1921, angående indragning av vissa professorsprebenden m. m., samt kungl. brevet den 21 april 1922, jämförda med de för universitetet i Uppsala och Lund gällande stater, framgår, att samtliga vid teologiska professurer vid universitetet knutna prebenden, med undantag av dels Uppsala stads och Vaksala prebendepastorat dels och Lunds stads och landsförsamlingars prebendepastorat numera blivit definitivt lösta från sin prebendeegenkap, dock att detta upphörande av prebendeegenkapen beträffande fyra av prebendena, nämligen dels Helga Trefaldighets pastorat och Gamla Uppsala pastorat dels och Hällestads, Dalby och Bonderups pastorat och Husie pastorat, icke skall inträda förrän den 1 maj 1923.

Det bör uppmärksammas, att, ehuru av allt vad i ärendet förekommit och särskilt av den motivering, som anförts av vederbörande departementschef i sammanhang med det i 1922 års statsverksproposition framlagda förslaget i ämnet, uppenbart framgår, att, såsom följd av riksdagens beslut i frågan åren 1921 och 1922, de professorsbefattningar, med vilka prebenden fortfarande skola vara förenade, äro professorerna i praktisk teologi, likväl något definitivt beslut härom ännu icke av Kungl. Maj:t meddelats, och att sådant beslut näppeligen torde kunna förväntas förrän i sammanhang med utfärdande av de bestämmelser och föreskrifter, angående vilka förslag nu infordrats.

Sålunda åsyftade bestämmelser och föreskrifter avse givetvis i första rummet upphävande eller ändrande av vissa nu gällande stadganden. Dessa återfinnas dels i utgiftsstaterna för universitetet i Uppsala och Lund och dels i de till samma stater hörande särskilda föreskrifter, beträffande Uppsala universitet punkten 14 och beträffande Lunds universitet punkten 6.

Även vissa andra gällande bestämmelser beröras av ifrågavarande omorganisation, nämligen § 45 i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910, så lydande: »Kyrkoherdetjänst i pastorat, som är anslaget till prebende, tillsättes i och genom tillsättning av den tjänst, vilken pastoratet såsom prebende åtföljer» samt § 9 i Kungl. förordningen huru med rättegång uti domkapitlet skall förhållas den 11 februari 1687, där det heter: »När preses själv icke är tillstädes, skall domprosten dess ställe företräda.» Den förra bestämmelsen bör tydligen, ehuru med förminskad innebörd, fortfarande kvarstå oförändrad, varemot den senares bibehållande utan ändring eller tillägg är beroende av spörsmålet, huru stadgandena om förste teologie professor och domprost eventuellt komma att förändras. Ehuru denna fråga egentligen icke är av direkt betydelse för universitetet, anser sig kanslersämbetet emellertid för sammanhangets skull böra här nedan något beröra densamma.

Vad till en början angår universitetens utgiftsstat och först Uppsala universitets stat, så vitt rör teologiska fakultetens professorer, vill kanslersämbetet, som icke funnit anledning till någon erinran mot drätselnämndens vid Uppsala universitet i denna del av ärendet gjorda utredning, ansluta sig till drätselnämndens av det större akademiska konsistoriet därstädes biträdda mening.

Beträffande Vaksala pastorat, för vilket, på sätt inhämtas av statsverkspropositionen till 1922 års riksdag, noten å sid. 135, ej något ersättningsbelopp behöves av riksdagen utverkas, torde annan bestämmelse ej erfordras än i fråga om den tid, från vilken detta pastorat skall upphöra att vara prebende. Denna tid är enligt statsverkspropositionen avsedd att bestämmas till den 1 maj 1923.

Även i Lund bör givetvis professorns i praktisk teologi avlöning bestämmas till ett belopp, minst lika stort med vad övriga professorer åtnjuta i avlöningsförmåner. De från domkyrkoförsamlingen till avlöning av kyrkoherde utgående avlöningsmedel torde, för den händelse det å Lunds universitets stat uppförda fyllnadsanslag av statsmedel, 3,480 kronor, får i staten kvarstå oförminskat, vara för ändamålet fullt tillräckliga. Då de akademiska myndigheterna i Lund emellertid härom icke lämnat några närmare upplysningar, läser denna fråga tilläventyrs tarva ytterligare utredning.

Att kyrkoherden i Uppsala domkyrkoförsamling tillika är självskriven domprost, framgår av teologiska fakultetens i Uppsala yttrande, där till stöd härför åberopas, bland annat, en mycket gammal praxis ävensom gällande löneregleringsresolution för Uppsala pastorat; och någon ändring i detta förhållande har icke blivit från något håll ifrågasatt. Då nu enligt den föreslagna nya ordningen professorn i praktisk teologi skulle vara självskriven innehavare av kyrkoherdebefattningen i Uppsala domkyrkoförsamling, är det klart, att professorn i praktisk teologi också skall enligt samma ordning självskrivet vara domprost. Motsvarande förhållande torde gälla beträffande domprostbefattningen i Lund.

Emellertid har med domprostbefattningarna i Uppsala och Lund hittills varit förbunden egenskapen att vara »förste teologie professor» vid vederbörande universitet. Detta spörsmål utgör icke blott en titelfråga. Det sammanhänger nämligen på det närmaste med frågan, vem som skall vara vice preses i vederbörande domkapitel. Då alla eller nästan alla teologie professorer tillika voro prebendarier, kunde ju, genom teologiska fakultetens anmälan och Kungl. Maj:ts beslut, till domprost — således även till vice preses — och förste teologie professor utses bland teologiska fakultetens medlemmar den, som var lämpligast att i ärkebiskopens eller i biskopens i Lund ställe utöva ordförandeskapet i domkapitlet. Vanligen har härtill utsetts äldste teologie professorn, dock icke alltid. Även om i regel äldste teologie professorn torde vara mest lämpad för uppdraget, kunna givetvis undantag tänkas. Däremot torde det vara mindre lämpligt att, i enlighet med det större konsistoriets i Uppsala förslag, fastslå en ordning, enligt vilken det kan inträffa, att den yngste teologie professorn omedelbart vid sin utnämning blir självskriven vice preses vid domkapitlet, nämligen då ny professor i praktisk teologi och domprost tillsättes. Därför synes det vara riktigast att bibehålla institutionen förste teologie professor, men på samma gång vidtaga sådan ändring i gällande föreskrift om vice preses i domkapitel, att beträffande Uppsala och Lunds stift härom skall gälla, att förste teologie professorn, vilken utses enligt de till vederbörande universitetsstater hörande särskilda föreskrifter, skall i dessa båda stiftsstäder vara vice preses i vederbörande domkapitel. Då för en sådan lagändring läses erfordras bifall av kyrkomötet, bör givetvis, från och med den 1 maj 1923 intill dess lagändringen blivit slutligen fastställd, domprosten, d. v. s.

kyrkoherden i domkyrkoförsamlingen — professorn i praktisk teologi, tills vidare fungera såsom vice preses.

I fråga om kompetensfordringar för professorn i praktisk teologi erfordras tydligen icke några särskilda föreskrifter; att han måste vara prästvigd, framgår ju utan vidare därav, att han skall vara självskriven kyrkoherde i viss församling.

Ej heller torde några ändringar i gällande bestämmelser om prästutbildningen vid universiteten eller några nya bestämmelser om prebendets utnyttjande i undervisningssyfte eller om prebendariens skyldigheter vara av nöden.

På grund av remiss har vidare kammarkollegiet den 31 januari 1923 utlåtit sig i ämnet, därvid kollegiet allenast yttrat sig i vad angår frågan om erforderligt tilläggsanslag av statsmedel för uppbringande av vederbörande professorers i praktisk teologi löner till vanlig professorslön. I detta hänseende yttrar kollegiet.

Enligt genom kungl. resolution den 7 december 1866 fastställd lönereglering för prästerskapet i Uppsala stads pastorat skulle i pastoratet vara anställda kyrkoherde, tillika förste teologie professor och domprost, vice pastor och komminister. Kyrkoherden skulle vara skyldig att, så länge pastoratet fortfore att vara prebende, för pastoralvårdens uppehållande gottgöra vice pastor eller ock hålla adjunkt. Vid tiden för utgången av denna lönereglering avlönade domprosten adjunkt, den s. k. domkyrkoadjunkten, med 1,500 kronor årligen, varjämte församlingen anslagit ett lönetillägg åt domprostens adjunkt av 1,000 kronor årligen. Utom nu nämnda befattningshavare var i församlingen jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande den 25 januari 1907 anställd en pastoratsadjunkt mot åtnjutande av årlig lön av 3,000 kronor. Sistnämnde befattningshavare tillsattes genom val av församlingens vid kyrkostämman röstberättigade medlemmar.

Sakkunniga för beredning av frågor om reglering av prästerskapets löneförmåner hemställde i den 5 juni 1915 framlagt förslag till lönereglering för prästerskapet i pastoratet, att därstädes måtte från och med den 1 maj 1917 anställas, förutom kyrkoherden och komministern samt dåvarande vice pastorn, ytterligare en komminister, varförutom biträde av extra ordinarie prästman skulle beredas genom anställande av två ständiga adjunkter. Det skulle enligt förslaget åligga kyrkoherden, vilken alltid skulle till sitt biträde hava vice pastor, att till den prästman, som förordnades till vice pastor, av kyrkoherdelönen årligen avstå 2,200 kronor, varemot något vikariearvode enligt bestämmelserna i nådiga förordningen angående reglering av det extra ordinarie prästerskapets avlöning m. m. den 18 april 1914 icke skulle till nämnda prästman utgå.

I sitt den 31 mars 1916 i anledning av sakkunnigas förslag avgivna underdåniga utlåtande hemställde kollegium av anförda skäl, att i pastoratet skulle vara anställda, förutom kyrkoherde, tre komministrar och en ständig adjunkt. Därjämte hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t måtte i brev till domkapitlet i Uppsala förklara såväl att domkapitlet ägde att, i den mån så befunnas erforderligt eller lämpligt, förordna, att domprosten skulle tills vidare eller för viss tid i egenkap av kyrkoherde hava biträde i tjänsten av annan prästman, som ock att på grund härav utgående arvodes- och ersättningsbelopp skulle bestridas i den ordning,

varom stadgades i 12—16 §§ i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 och i ovanberörda nådiga förordning den 18 april 1914.

Genom nådig resolution den 6 oktober 1916 fastställdes lönereglering för prästerskapet i Uppsala församlings pastorat att träda i kraft den 1 maj 1917. Därvid föreskrevs, att från och med sistnämnda dag skulle i pastoratet vara anställda, förutom kyrkoherde, tillika domprost, tre komministrar, varjämte stadigvarande biträde skulle beredas kyrkoherden genom anställande av ständig adjunkt, ävensom att förutvarande vice pastorn i pastoratet skulle från och med samma tidpunkt benämnas komminister och åtnjuta de med en av komministerstjänsterna enligt löneregleringen förenade löneförmåner.

I sammanhang härmed förklarade sig Kungl. Maj:t vilja, därest domkapitlet i Uppsala funne skäligen förordna antingen en av komministrarna i pastoratet att under benämningen »vice pastor» eller två av komministrarna att under benämningarna »förste vice pastor» och »andre vice pastor» biträda kyrkoherden i dennes ämbetsgöromål, efter av domkapitlet gjord anmälan framdeles meddela beslut angående den ersättning, som borde utgå till sålunda förordnad vice pastor.

Efter det domkapitlet förordnat komministern i pastoratet K. Ekman att från den 1 maj 1917 tills vidare i egenskap av vice pastor biträda kyrkoherden i dennes ämbetsgöromål, fastställdes genom nådigt beslut den 8 mars 1918 till 1,800 kronor beloppet av den ersättning, som skulle utgå till Ekman för den tid han under eklestiasistikåret 1917—1918 och därefter, medan domprosten Stave innehade kyrkoherdebefattningen i pastoratet, uppehölle förordnandet såsom vice pastor i pastoratet.

Kollegium avgiver denna dag utlåtande över en av domkapitlet, efter det domprosten Stave frånträtt kyrkoherdebefattningen, gjord framställning att sagda ersättning måtte fastställas till 2,000 kronor att utgå från och med den 1 juli 1922 tills vidare under pastoratets fortsatta karaktär av prebende.

Enligt kollegii mening har Kungl. Maj:t genom sitt ovan omförmälda i sammanhang med fastställande av gällande lönereglering för prästerskapet i pastoratet meddelade beslut själv utstakat den väg, som borde följas, därest behov yppades av biträde åt kyrkoherden utöver den honom i löneregleringsresolutionen anvisade ständige adjunkten. Den möjlighet, som därigenom bereddes, har ännu icke till fullo utnyttjats, då ju hitintills endast en vice pastor förordnats.

Emellertid har, såsom av handlingarna i ärendet framgår, en adjunkt med arvode enligt den så kallade adjunktsavlöningsförordningen och under benämning domprostens personlige adjunkt sedan den nya löneregleringsperiodens början varit anställd i pastoratet. Ersättning för bostad och viver åt denne adjunkt har jämlikt Uppsala domkapitels beslut den 27 september 1922 fastställts att från den dag, då den nye domprosten komme att tillträda sin befattning, utgå med 2,900 kronor för år räknat.

På ovananförda grunder kan collegium ej undgå att finna denna bostads- och viverersättning böra drabba prebendekyrkoherden, som alltså enligt kollegii förmenande ej skulle kunna göra anspråk på att för den härav föranledda utgiften undfå ersättning av det allmänna.

Ersättningen till vice pastor, som däremot torde böra avräknas å lönen, har

såsom ovan nämnts nu av domkapitlet föreslagits skola utgå med förhöjt belopp av 2,000 kronor. Domkapitlets förslag har av kollegium i denna dag avgivet utlåtande tillstyrkt.

Kollegium kan inte finna tillräckliga skäl förebragta för verkställande av avdrag å den kontanta kyrkoherdelönen med i universitetets drätselnämnds beräkning upptaget och såsom ersättning för domprostens särskilda utgifter för prebendet rubricerat belopp 1,500 kronor. Den prebendeinnehavaren tillkommande förmån av fri bostad läser kunna betraktas såsom gottgörelse för sådana särskilda utgifter liksom för prebendeinnehavaren eventuellt åliggande särskilda skyldigheter.

Då sålunda, enligt kollegii beräkning, av domprostens kontanta lön 10,000 kronor skulle återstå ett belopp av 8,000 kronor, skulle något tilläggsanslag för uppbringande av prebendeinnehavarens lön till samma belopp som övriga professorers icke erfordras.

Kollegium vill i detta sammanhang framhålla, att Vaksala pastorat ännu icke befriats från sin prebendeegenskap. Då emellertid beträffande detta pastorat ersättningsbelopp icke behöver ifrågakomma, läser bestämmelse om den tidpunkt, varifrån indragningen skall träda i verkställighet, endast bära utfärdas i vanlig ordning. Kollegium utgår ifrån att denna tidpunkt bestämmas till den 1 maj 1923.

Vad vidare angår ifrågasatta erforderliga bestämmelser beträffande prebendeinnehavarens i Lund avlöningsförmåner finner kollegium, som lika med kanslersämbetet anser ytterligare utredning härutinnan erforderlig, med denna frågas närmare prövning kunna utan olägenhet anstå, till dess ny löneroglering blivit fastställd för prästerskapet i Lunds pastorat.

Kollegium har vid granskning av föreliggande förslag utgått från den av Kungl. Maj:t angivna förutsättning, nämligen att lönefyllnad bör beredas vederbörande domprostar av universitetens anslagsmedel. Det torde emellertid kunna anföras goda skäl för en anordning av i viss mån motsatt innebörd och ledande till ett från såväl tjänsteinnehavarnas som vederbörande pastorats synpunkt mera tillfredsställande resultat, som dessutom skulle komma i bättre överensstämmelse med gällande prästlönelag. I sådant avseende får kollegium erinra om följande.

Prebendenaturen hos Uppsala pastorat har bibehållits icke i syfte att bereda statsverket lättnad vid genomförande av universitetets stat eller för att bereda vederbörande professor ökning i löneförmåner utöver vad han i sådan egenskap regelrätt äger åtnjuta. Däremot har prebendenaturen bibehållits uteslutande i undervisningsintresse.

Det föreligger fördenskull så mycket mindre anledning att avlöna den professor, med vilken prebendet är förenat, med ecklesiastika avlöningsmedel, som innehavaren av de förenade professors- och domprosttjänsterna i intet avseende kan undandraga sig de åligganden, som äro förenade med den förra tjänsten, medan man däremot utgått från att han allenast i ringa mån skulle kunna tillgodose sin rent prästerliga befattning.

Däremot äger professorn och domprosten uppenbarligen berättigade anspråk på löneförmåner utöver sin professorslön för det arbete, som åligger honom i hans egenskap av domprost. Detta berättigade anspråk kan utöver naturaförmånen av fri bostad tillgodoses med belopp motsvarande skillnaden mellan professorslönen

och den i lag till 10,000 kronor bestämda domprostlönen eller 2,500 kronor. Och det torde kunna sättas i fråga, huruvida prebendeinnehavarens sammanlagda löneförmåner i strid mot nämnda bestämmelse kunna sättas till lägre belopp än 10,000 kronor. Av domprostlönen skulle sålunda ett belopp av 7,500 kronor icke behöva av församlingsmedlemmarna utdebiteras, men torde församlingen böra tillförbindas att intill samma belopp avlöna de prästerliga arbetskrafter, som utöver vad genom gällande prästlöneregleringsresolution anvisats, komma att erfordras på grund av pastoratets prebendenatur. Därav följer, att arvoden till de i ovanberörda nådiga beslut omförmälda förste och andre vice pastorer skulle komma att gäldas med församlingsmedel.

Liknande anordning synes efter ikraftträdande av ny lönereglering för prästerskapet i Lunds pastorat böra jämväl därstädes komma i tillämpning.

Slutligen har jag att anmäla en av kanslern med skrivelse av den 27 november 1922 överlämnad, till Kungl. Maj:t ställd framställning från det större akademiska konsistoriet i Uppsala, däri konsistoriet hemställer, att professorn i praktisk teologi vid universitetet G. V. Lizell måtte utnämnas och förordnas att från och med dagen efter den dag, då domprosten E. Stave erhöll avsked, eller alltså från och med den 1 juli 1922 och tillsvidare vara domprost i Uppsala med frånträdande av sin nu innehavande prebendeförsamling Gamla Uppsala, vilken sistnämnda församling därefter torde böra vakanssättas till dess prebendet den 1 maj 1923 bleve indraget.

Departementschefen.

Redan vid ett föregående tillfälle har jag givit uttryck åt den uppfattningen, att frågan om bibehållande av domkyrkoförsamlingarna såsom prebenden åt professorerna i praktisk teologi icke torde få anses definitivt avgjord, utan att denna tjänsteförening vore att betrakta såsom en försöksanordning, varigenom vissa erfarenheter skulle kunna vinnas, i vad mån en sådan anordning vore för dessa professorers verksamhet såsom universitetslärare nyttig och för prästutbildningen över huvud gänelig. Utgår man sålunda från, att det endast är fråga om ett provisorium, vilket i sinom tid kommer att avlösas av mera fasta förhållanden, synas de av myndigheterna berörda principfrågorna under ärendets behandling gjorts mera komplicerade än nödigt varit. Innan jag ingår på spørsmålet om tilläggsanslaget till Uppsala universitet — vilket nu närmast påkallar riksdagens medverkan — anser jag mig med några ord böra angiva, hur jag betraktar de av myndigheterna omdebatterade mera principiella frågorna.

I anslutning till min nyss angivna åskådning om den provisoriska karaktären av prebendenaturens bibehållande för domkyrkoför-

samlingarna synes mig från Kungl. Maj:ts sida ett förklarande böra givas av innebörd, att sagda församlingar skola tills vidare och till dess Kungl. Maj:t annorlunda beslutar vara såsom prebenden förenade med professurerna i praktisk teologi. Detta innebär i sak det samma, som reservationsvis inom Uppsala teologiska fakultet kommit till uttryck, i vilken reservation dessutom förekomma flera synpunkter, vilka synas mig vara förtjänta av beaktande, särskilt då ett definitivt ordnande av hithörande frågor varder aktuellt. I och med ett dylikt förklarande blir professorn i praktisk teologi tills vidare kyrkoherde i vederbörande domkyrkoförsamling och eo ipso domprost samt vice preses i domkapitlet. Någon olägenhet av att ifrågavarande professor tjänstgör såsom vice preses kan jag icke finna, då det, som jag håller för sannolikt, endast är fråga om en provisorisk anordning. Någon utnämning eller förordnande av kyrkoherde och domprost, på sätt av det större konsistoriet i Uppsala ifrågasatts, lärer vid sådant förhållande icke erfordras. I samband härmed torde Kungl. Maj:t ock böra förordna om upphörande från och med den 1 maj 1923 av Vaksala pastorats prebendenatur. Vad beträffar titeln »förste teologie professor» finner jag, i likhet med större akademiska konsistoriet i Uppsala, icke tillräckliga skäl vara anförda för dess bibehållande. Givetvis bör vad i universitetens stater förekommer ifråga om förste teologie professor uteslutas ur dessa. Därest någon erinran från riksdagens sida icke kommer till uttryck gent emot denna uppfattning, anser jag, att Kungl. Maj:t senare bör fatta beslut i detta hänseende, liksom Kungl. Maj:t i samband härmed torde böra förklara, att vad nu är föreskrivet i fråga om tillsättning av domprost och förste teologie professor hädanefter skall upphöra att gälla.

Varder under övergångstiden nu så ordnat, att professorn i praktisk teologi tillsvidare tjänstgör såsom kyrkoherde i vederbörande domkyrkoförsamling och därigenom ock såsom domprost och vice preses i domkapitlet, uppställer sig frågan, huru förhållandena skola ordnas, därest en annan anordning av den praktiska prästutbildningen än ifrågavarande tjänstekombination befinnes ändamålsenlig. Därest Kungl. Maj:t i sinom tid upphäver domkyrkoförsamlingarnas prebendenatur, inträder i stället för professorn-prebendarien en av församlingen vald kyrkoherde, enligt praxis och gällande lönereglerings-

resolution tillika benämnd domprost. Enligt förordningen huru med rättegång uti domkapitlen skall förhållas den 11 februari 1687 är emellertid en dylik kyrkoherde-domprost icke ledamot av domkapitel i universitetsstad. I dylikt domkapitel sitta nämligen förutom ärkebiskopen, respektive biskopen i Lund allenast de teologie professorerna vid respektive universitet. Då vidare i samma förordning stadgas, att domprosten skall »när preses själv icke är tillstädes, dess ställe företräda», skulle givetvis sagda domkapitel komma i avsaknad av vice preses, därest icke särskilda föreskrifter härom meddelas. Nu senast berörda frågor avse emellertid förhållanden efter ett eventuellt upphävande av domkyrkoförsamlingarnas prebendenatur och torde, då sistnämnda spörsmål varder aktuellt, böra upptagas till övervägande. En ändring i berörda förordning den 11 februari 1687 tarvar uppenbarligen kyrkomötets medgivande.

Beträffande lönefrågan gäller det nu endast Uppsala universitet, för vilket ett särskilt tilläggsanslag är ifrågasatt. I Lund blir denna fråga ej aktuell förrän vid tidpunkten för utlöpande av gällande löne-regleringsperiod eller den 1 maj 1925.

Lönefrågan synes mig böra betraktas på ett i viss mån annat sätt än som kommit till uttryck i myndigheternas utlåtanden. Jag vill då först erinra, hurusom förutvarande prebendiarier åtnjöt, utöver fri bostad, dels den honom enligt gällande prästlöneregleringslag och löneregleringsresolution tillförsäkrade domprostlönen å 10,000 kronor, dels det å universitetets stat för avlöning åt den teologie professor, som är prebendarie i domkyrkoförsamlingen, uppförda beloppet av 2,000 kronor, dels ock honom enligt löneregleringsresolution såsom kyrkoherde i Vaksala pastorat tillförsäkrad lön av 3,750 kronor. Av den sammanlagda kontanta lönen å 15,750 kronor hade prebendarien att utbetala dels vederbörligt belopp såsom ersättning för bostad och vivre åt domprostens personlige adjunkt, dels ock ersättning å 1,800 kronor till vice pastor.

Förhållandena komma nu att ställa sig annorlunda, då prebendaturen hos Vaksala pastorat bör upphöra med den 1 maj 1923 och domprosten allenast äger uppbära domprostlönen å 10,000 kronor samt det i universitetets stat uppförda beloppet å 2,000 kronor, tillhopa 12,000 kronor, samt med bibehållen skyldighet att lämna såväl ersättning för bostad och vivre åt domprostens personlige ad-

junkt, sistnämnda ersättning numera fixerad till 2,900 kronor, som ersättning till vice pastor, vilken ersättning av kammarkollegium föreslagits till 2,000 kronor och av Kungl. Maj:t genom beslut den 9 mars 1923 jämväl fastställts till denna summa. Med dessa avdrag kommer den behållna inkomsten för domprosten-professorn att uppgå till 7,100 kronor. Nu är emellertid genom gällande lag och lönerегleringsresolution för Uppsala domkyrkoförsamling domprosten tillförsäkrad en kontant avlöning av 10,000 kronor, och det torde vara ofrånkomligt att även i förevarande fall utgå från denna summa. Det belopp, som sålunda skulle erfordras för uppbringande av domprosten-professorns avlöning till 10,000 kronor, utgör alltså 2,900 kronor. För tiden den 1 maj 1923—den 30 juni 1924 skulle alltså erfordras 3,383 kronor 33 öre eller avrundat 3,384 kronor. För ändamålet är i statsverkspropositionen beräknat ett belopp av allenast 2,060 kronor. För täckande av skillnaden mellan detta belopp och det nyss förut angivna torde chefen för finansdepartementet komma att i fall av behov därom framställa erforderligt förslag.

Detta tilläggsanslag å 3,384 kronor anser jag, i betraktande av hela denna anordnings provisoriska karaktär, böra utgå på extra stat. Givetvis bör ifrågavarande befattningshavare icke åtnjuta rätt till ålderstillägg eller tillfällig löneförbättring i likhet med vanlig universitetsprofessor. Det vedanslag, som i universitetets stat förekommer för domprosten och teologie professorn, torde ej längre böra ifrågakomma. Såsom jag ovan anfört i anledning av upphävande av titeln förste teologie professor synes mig Kungl. Maj:t böra besluta i fråga om avförande av sagda vedanslag ur universitetets stat.

Bliver sedermera domkyrkoförsamlingens prebendenatur upphävd, föranleder detta givetvis, att det i staten uppförda beloppet av 2,000 kronor måste höjas till sedvanlig professorslön, 7,500 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till lönefyllnad åt professorn i praktisk teologi vid Uppsala universitet för tiden 1 maj 1923—30 juni 1924 anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra anslag av 3,384 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 202.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skall proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Harald Frisk.
